

ویژه کارکنان دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا

جایگاه روستا در توسعه ملی

(گزیده‌ای از بیانات مقام عالی وزارت کشور در همایش نکوداشت روز دهیاری، مورخ

(۱۳۹۸/۰۴/۱۷)

مقدمه

شورای اسلامی روستا و نهاد دهیاری از دستاوردهای انقلاب اسلامی و قانون اساسی است که در نتیجه نظام مردم‌سالاری دینی شکل گرفته و نماد بارز تصمیم‌گیری توسط مردم است. آن چیزی که در تمامی برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها، همواره باید مورد توجه برنامه‌ریزان و دولتمردان قرار بگیرد، نوع نگرش به روستا است. علیرغم گذشت بیش از هفتاد سال از سابقه برنامه‌ریزی در کشور، نظام برنامه‌ریزی توسعه ملی و توسعه روستایی دارای نارسایی‌های اساسی است. در نظام برنامه‌ریزی نباید روستا را به عنوان یک مکان دید، بلکه باید بر اساس یک مسئله انسانی به روستا نگریست و برای آن برنامه‌ریزی نمود. به این معنا که بین انسان‌های ساکن در روستا و افراد ساکن در شهر تفاوتی وجود نداشته و نیازها، خواسته‌ها و مطالبات یکسانی دارند. لذا ارزش‌گذاری‌ها باید بر مبنای ماهیت و حقیقت ملی باشد.

این در حالی است که در نظام برنامه‌ریزی، نظام بودجه‌ریزی، نظام اداری و سایر نظامات کشور، کمتر به **مسائل انسانی** توجه شده است. به گونه‌ای که امروزه شاهد عدم تعادل و توازن در توزیع منابع و امکانات و بالتبع عدم تعادل فضایی در کشور هستیم. بر همین اساس ایجاد تعادل فضایی، مستلزم ارزش‌گذاری‌های دیگر است که در آن توجه به انسان در رأس قرار گرفته و لازم است بر مبنای آن **فرهنگ و ادبیات** ویژه‌ای شکل بگیرد. باید بدانیم که روستا دارای یک ادبیات و فرهنگ جداگانه با شهر است. لذا توجه به انسان‌های ساکن در روستا و محور قرار دادن شأن و منزلت انسانی در نظام برنامه‌ریزی و توسعه، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

مسئله بعدی که ضرورت و اهمیت توجه به روستا را در نظام برنامه‌ریزی نشان می‌دهد، از بُعد اقتصادی است. در سکونتگاه‌های روستایی، منابع طبیعی و ظرفیت‌های اکولوژیکی بسیاری نهفته است که در صورت خالی از سکنه بودن، این منابع بلااستفاده خواهند ماند. از طرف دیگر فعالیت‌های کشاورزی که توسط روستاییان انجام می‌شود، حجم بسیار بالایی از تولیدات ناخالص داخلی کشور را نیز در بر می‌گیرد. لذا توجه به روستا و استقرار و پایداری جوامع روستایی در این سکونتگاه‌ها، نقش بسزایی در توسعه ملی دارد.

عامل بعدی که توجه به روستا و نقش و جایگاه روستا را در توسعه کشور بارز می‌سازد، بُعد امنیت است. پایداری روستاها و استقرار جمعیت در آن، از لحاظ امنیتی، دفاعی و نظامی نیز اهمیت فراوان دارد. روستاییان، بویژه ساکنین نواحی مرزی، نقش بسزایی در ایجاد امنیت و پاسداری از کشور در مرزها دارند. امروزه بسیاری از مشکلات جدی که گریبانگیر شهرها شده است، از قبیل حاشیه‌نشینی، در نتیجه بی‌توجهی به سکونتگاه‌های روستایی در نظام برنامه‌ریزی است. لذا رشد و توسعه روستاها نیازمند یک نظام برنامه‌ریزی جامع و کارآمد است.

➤ نظامات اثرگذار بر توسعه ملی

مرتفع ساختن بسیاری از مسائل و چالش‌هایی که امروزه در نتیجه بی‌توجهی به روستاها، گریبانگیر بسیاری از کلان‌شهرها و شهرهای کوچک شده و عموماً توسعه کشور را مختل نموده، مستلزم توجه به مسائل، از دو منظر کلان و خرد است. در واقع نوع نگرش در نظامات اثرگذار بر توسعه کشور (شکل شماره ۱)، نقش مهمی در رفع مسائل و چالش‌های موجود دارد.

✓ نظام بودجه‌ریزی

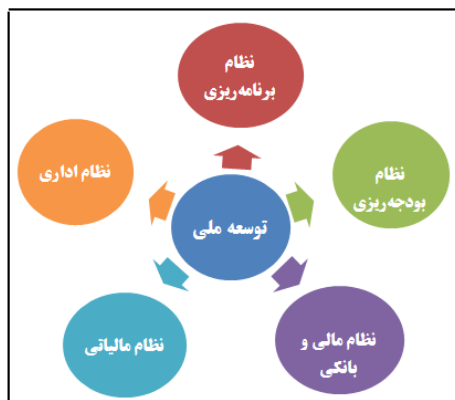
نظام بودجه‌ریزی کشور بعد از انقلاب اسلامی تغییرات مثبت زیادی داشته به گونه‌ای که امروزه از منظر خدمات‌رسانی و توزیع امکانات به روستاها، پیشرفت قابل ملاحظه‌ای مشاهده می‌شود. اما با این وجود، در حوزه تولید، اشتغال و ایجاد درآمد، با عدم تعادل و توازن روبه‌رو هستیم که مستلزم تغییر در نظام بودجه‌ریزی است.

✓ نظام برنامه‌ریزی

نظام بعدی که توسعه کشور را تحت تأثیر مستقیم قرار می‌دهد، نظام برنامه‌ریزی است که متمرکز، کلان و بخشی بوده و موجب عدم تعادل و توازن در سطح ملی شده است. در واقع توسعه کشور مستلزم تغییر نگرش از نظام برنامه‌ریزی متمرکز بخشی به نظام برنامه‌ریزی غیرمتمرکز منطقه‌ای و فضایی است. در واقع حاکمیت نظام برنامه‌ریزی بخشی باعث عدم جامعیت برنامه‌های روستایی و عدم هماهنگی برنامه‌های بخشی عمران روستایی در کشور شده است. ایجاد مدیریت واحد و یکپارچه در نظام برنامه‌ریزی می‌تواند پاسخگوی بسیاری از مسائل باشد.

✓ نظام اداری کشور

سومین نظام که توازن و تعادل فضایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نظام اداری کشور است. در این نظام هیچگونه تفویض اختیار و کوچک‌سازی صورت نگرفته است. لذا کشور را دچار عدم تعادل و توازن نموده است. در واقع ایجاد تعادل و توازن در کشور، می‌بایست مبتنی بر واگذاری اختیارات و نهادسازی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها باشد.

✓ نظام مالی و بانکی

چهارمین نظام که مستلزم اصلاح است نظام پولی و بانکی است که بیشتر به دنبال سودآوری است و منافع عمومی را در اولویت‌های آخر قرار داده است که این خود روشی ضد توسعه است و عاملی در عدم تعادل و توازن فضایی کشور محسوب می‌شود.

✓ نظام مالیاتی

پنجمین نظام، نظام مالیاتی است که اگرچه به دنبال ایجاد توازن و تعادل است اما عملاً هیچگونه عدالتی را ایجاد نکرده و هیچ رابطه‌ای با تعادل و توسعه به ویژه در روستاها ندارد.

این نظامات پنج‌گانه برای اینکه کشور را در مسیر تعادل و توازن فضایی قرار دهند، مستلزم اصلاحات هستند و این امر به یک حرکت و نگاه جهادی و انقلابی نیاز دارد. دولتمردان و برنامه‌ریزان باید به منابع، امکانات، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود توجه داشته باشند و بر اساس آن برنامه‌ریزی کنند. در واقع این نگرش که می‌توان کشور را با تکیه صرف بر درآمدهای نفتی، اداره نمود، کاملاً اشتباه است. توسعه کشور مستلزم توجه به سایر ظرفیت‌ها و توانایی‌های موجود در روستاها و شهرهاست. این ظرفیت‌ها از یک سو شامل ظرفیت‌های طبیعی (آب، خاک، اقلیم و ...) و از سوی دیگر شامل ظرفیت‌های انسانی (سواد، آموزش، تکنولوژی، منابع مالی، تجهیزات و ...) می‌باشد.

مدیریت روستایی (دهیاری و شورای اسلامی روستا) نقش بسزایی در هزینه‌کرد بهینه منابع دارد و می‌بایست ظرفیت‌ها و استعدادها موجود در نقاط روستایی را شناسایی نموده و در قالب یک نظام کارآمد برای روستاها برنامه‌ریزی شود. بنابراین مدیریت مطلوب در نواحی روستایی در چارچوب نظامات کارآمد، می‌تواند تهدیدها و ضعف‌های موجود را به فرصت و قوت تبدیل نماید. در واقع حل بسیاری از چالش‌های بوجود آمده در روستا، مستلزم **آینده‌پژوهی** است.

مثال ۱: اگر یک روستا با مسئله مهاجرت معکوس روبه‌رو شود، می‌بایست برای جلوگیری از تخلیفات ساختمانی ناشی از برگشت جمعیت، چاره‌جویی کرد. یا اگر کسی تمایل به برگشتن به روستا و ساخت و ساز در آن‌جا را دارد، می‌بایست منابع طبیعی با هماهنگی وزارت کشور، منطقه‌ای را که از لحاظ کشاورزی مرغوب نیست و در خارج از بافت روستا قرار دارد، در اختیار این ساخت و سازها قرار دهد. یا اگر ساخت و ساز در داخل بافت روستا صورت می‌گیرد، می‌توان با وضع عوارض مربوطه و در نظر گرفتن مسائل زیست‌محیطی، در تعامل با سایر دستگاه‌ها، از بسیاری از ساخت و سازهای غیرقانونی و تبعات آن جلوگیری نمود. بنابراین شوراهای اسلامی روستا و دهیاران، در زمینه مدیریت ساخت‌وسازهای غیرمجاز نقش بسزایی دارند.